

Інституціональне реформування суспільства в умовах глобалізації*

Найвпливовішими чинниками в житті кожної людини і людства в цілому за останні 30-40 років стали процеси глобалізації. Дослідженням їхнього розвитку, методології оцінки та проблем, які виникають, присвячені сотні монографій і тисячі статей. Щоб допомогти нинішньому поколінню молоді краще зрозуміти самі процеси глобалізації, діючі сили, як попередити їхній можливий негативний вплив на життя планетарного співтовариства, окремої країни та людини в Україні й Росії фахівцями у сфері нової меганауки «глобалістика» підготовлені та використовуються у вищих навчальних закладах спеціальні підручники. Одним з останніх став навчальний посібник «Глобалізація і глобалістика», підготовлений професором В.В. Зінченко.

На відміну від інших, головним напрямом автор вибрав інституційні трансформації суспільного розвитку.

Видання складається із шести розділів і вступу, в якому чітко визначено, що глобалізація – це дуально-трансформаційне явище, яке супроводжується рівноцінними явищами еволюції, прогресу й революції (соціальної, економічно-виробничої, політико-правової, науково-технічної, державно-ідеологічної та ін.), а також йде одночасно як у формах інтеграції, уніфікації, інтернаціоналізації, експансії, так і регіоналізації, деглобалізації, альтерглобалізації та ін.

У першому розділі показано, що в другій половині ХХ століття на фоні революційних зрушень у технологіях та формуваннях «інформаційного суспільства» виник «новий регіоналізм», а сама глобалізація розгортається як на мікро-, так і на макроекономічному рівнях при надбанні європейської світової економіки планетарного масштабу.

Підкреслюючи, що економічна глобалізація обігнала політичну, автор стверджує, що

сучасний капіталізм, представлений корпораціями різного роду, не стільки задовольняє попит, скільки штучно його створює, витісняючи реальні потреби людини. При цьому економічна стагнація й низький рівень доходів населення об'єднуються з орієнтацією всіх сфер економіки на максимізацію доходів.

У другому розділі розглянуто глобально-стадіальне розуміння суспільного розвитку за трьома етапами із водночас описанням п'яти напрямів у філософії геополітики: 1. Технократичного; 2. Постіндустріального; 3. Еколого-популістського; 4. Екзистенційно-культурного і 5. Еволюційно-детерміністського.

Дуже добре поданий для студентів аналіз особливостей різних шкіл суспільного й соціально-економічного розвитку.

У третьому розділі розглянуто систему парадигми дослідження інституційних моделей глобального розвитку; теорії імперіалізму, постімперіалізму; модернізації. Описано поняття метрополії та периферії; концепції депендетизму, суперексплуатації, залежно-асоційованого суспільства, субкапіталізму, капіталізму суброзвитку.

Поданий порівняльний аналіз досліджень інституціалізації глобального суспільства через макросоціальний підхід і світосистемну парадигму з оцінкою інституційної кризи ліберальної парадигми глобального розвитку й концепцій: *суспільно-економічного «Відновлювального розвитку» і глобально-інституційної соціальної фізичної економіки за її напрямками.*

У четвертому розділі В.В. Зінченко розкрив механізми розгортання світової кризи системи глобалізму, коли держави увійшли до епохи комерціалізації влади, унаслідок чого гроші як товар дали змогу державній владі, з одного боку, монополізувати право на цілі розвитку, способи й методи їх досягнення, а з іншого, державу позбавлено можливостей формувати нематеріальні за своєю природою цілі.

* Зінченко В.В. Глобалізація і глобалістика : навч. посіб. – Львів : «Новий Світ –2000», 2014. – 428 с.

Показано, що причиною кризи світової економіки є диспропорція між новими інформаційними і традиційними секторами економіки, коли реальних товарів для населення від «нової економіки» практично не додалося, а головним пусковим механізмом кризи є неухильне зниження рентабельності старої, реальної економіки, передусім промисловості.

Розкриваючи поняття «нова економіка», автор роз'яснює, що її формування – це результат розвитку нових знань, які стали не тільки самостійними чинниками виробництва, але й головними чинниками в усій системі, призвівши до виникнення нових форм бізнесу, що знаходяться в постійній взаємодії суб'єктів ринку в реальному часі, традиційна роль якого змінюється.

П'ятий розділ присвячений оцінці: концепції глобалізму як планетарного ринку світової корпоративної імперії; нового світового порядку, в якому роль націй-держав в економічному, політичному, соціальному та культурному плані зводиться до нуля; розкриттю теорії «Імперії» (застарілого імперіалізму) і «Множини», коли персона стала суб'єктом історії. Разом із тим В.В. Зінченко стверджує, що нині на планеті існує тільки одна світова система – ортокапіталістична, яка є *суспільно-історичним центром*, а країни, які до неї не входять, утворюють *суспільно-історичну периферію* при виникненні класового соціоісторичного організму, в якому неминуче повинна бути глобальна класова боротьба.

Автор критично підходить до оцінки сучасної освіти, яка за своєю сприйнятливістю є комерційно вигідним сектором економіки, в якому навіть у бюджетному фінансуванні освіти почав виявлятися ринковий підхід, пристосування до потреб ринку унаслідок чого населення повинне одержувати замість знань навички при зведенні до мінімуму здатності людей до самоорганізації, тобто зробити неможливим громадянське суспільство.

В останньому шостому розділі автор обговорює проблему того, що культура нині зведена до рівня комерційних стандартів, культурні цінності стали предметом купівлі-продажу, ідеологічною маніпуляцією, а ті з них, які нездатні забезпечити прибуток, руйнуються. При цьому життєдіяльність людини стала чужою і фальшивою по відношенню до природних потреб.

Одночасно автор описує лібертаризм як опір авторитарному примушенню й соціальній ієрархії, інститутом капіталізму і держави, який виступає за ліквідацію приватної власності на засоби виробництва та ліквідацію держави як непотрібного і шкідливого інституту, а метою лібертарних ідей є об'єднання управління та самоврядування, відповідальності й відповідності, праці та засобів виробництва, подолання відносин панування і підкорення, відносин експлуатації та відчуження людини на максимально широких рівнях суспільного життя.

Вітаючи вихід навчального посібника як нового явища в оцінці процесів і проблем глобалізації для підростаючого покоління, якому доведеться жити під впливом цих процесів та розв'язувати проблеми, рецензент вимушений зробити зауваження про те, що автор історію появи поняття «глобалізація» починає з 1983 року, коли Т. Левітт визначив цим терміном феномен злиття ринків окремих товарів, хоча ще в 1948 році, за 35 років до Т. Левітта, відомий німецький філософ К. Ясперс у монографії «Смысл и назначение истории» написав, що «Завдяки технічним можливостям сучасних засобів сполучення наша планета стала єдиною цілісністю, повністю доступною людині... Світ замкнувся. Земна куля стала єдиною... Всі істотні проблеми стали світовими проблемами, ситуація – ситуацією всього людства» і далі: «Створивши можливість немислимої раніше швидкості сполучення, техніка привела до глобального єднання» (виділено нами – В.В.). Почалася історія єдиного людства: єдиною стала його доля».

**В.І. ВЛАСОВ, доктор економічних наук,
доктор сільськогосподарських наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

* * *